

IRMA ŠIDIŠKIENĖ

Būti lietuve

ETNINIO STILIAUS APRANGA
XIX A. PABAIGOJE – XX A. PIRMOJOJE PUSĖJE

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

Irma Šidiškienė

BŪTI LIETUVE

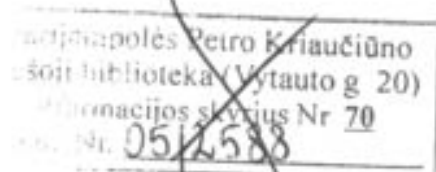
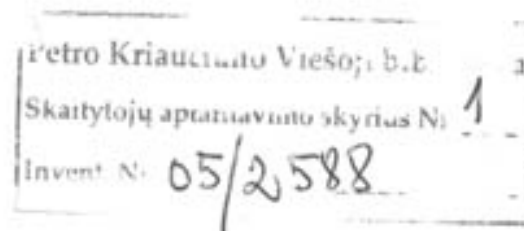
Etninio stiliaus apranga
XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje

Recenzavo:

prof. Regina Irena Merkienė
dr. Vida Savoniakaitė

Viršelyje:

Prūsų lietuvaite.
Atvirukas, LMA, Kairiūkščių šeimos fondas
F. 397, b. 714, Nr. 23.

TURINYS

IVADAS. KĄ REIŠKIA BŪTI LIETUVE?	11
TAUTIŠKUMO (AT)RADIMAI IR SAMPRATA	45
Tautiškumą lemiantys veiksniai	46
Lietuvių aprangos savitumų apibūdinimai iki XIX a. pabaigos	53
Etninio identiteto poveikis tautiškos aprangos sampratai	57
MOTERIŠKOS APRANGOS LIETUVINIMAS	71
Tautiškumo kūrimo priemonė – rankdarbystė	72
Madingos aprangos kritika	78
Aprangos etnizavimas	87
Lietuviška apranga scenoje	90
TAUTINIAI DRABUŽIAI TAMPA MODERNĖJANČIOS LIETUVIŲ KULTŪROS ŽENKLU	95
Konceptijos paieškos	95
Tautinių rūbų norminimas	101
Tautinių drabužių išraiškos įvairovė	112
TAUTINIŲ DRABUŽIŲ SOCIALINĖ SKLAIDA: NUO PATRIOTIZMO IKI MADOS	139
Tautiškos aprangos dėvėjimas: iniciatyvos, progos	140
Prestižiškiau pirktiniai ar namie austi tautiniai rūbai	154
Puošimasis tautiniais – amžininkų akimis	159

IŠVADOS	167
Summary	172
Iliustracijų sąrašas	187
Schemų, lentelių, diagramų sąrašas	191
Žemėlapių sąrašas	191
Žemėlapių sudarymui panaudotų šaltinių sąrašas.....	192
Archyvinė medžiaga	196
Literatūra	201
Asmenvardžių rodyklė	219

Šidiškienė, Irma

Ši-15 Būti lietuve : etninio stiliaus apranga XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje / Irma Šidiškienė. – Vilnius : Versus aureus, 2005. – 224 p., [16] iliustr. lap. Santr. angl. – Bibliogr. išnašose. – Asmenvardžių r-klē: p. 219–222.

ISBN 9955-601-41-8

Knygoje aptariama naujos etninio stiliaus lietuvių moterų aprangos dėvėjimas, kūrimas ir sklaida, kaip naujoji apranga išreiškia lietuviškumą, besiformuojantį tautinį tapatumą.

UDK 391+746](474.5)(091)

Irma Šidiškienė

Būti lietuve:

etninio stiliaus apranga XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje

Redaktorė Danutė Mėlynienė
Meninis redaktorius Aivaras Gecevičius

2004 12 29. 14 sp. l. Tiražas 500 egz.
Išleido „Versus aureus“ leidykla
A. Vivulskio g. 7-208, Vilnius, LT-03221
el. p. versus@versus.lt

Spausdino UAB „Sapnų sala“
S. Moniuškos g. 21, Vilnius, LT-08121
el. p. info@sapnusala.lt

Autorė įdomiai naujai atskleidžia, kaip klostėsi lietuvių nacionalinės kultūros požymiai. Tautinis kostiumas autorei yra istorinio laikotarpio ženklas. Skirtingai visuomenės grupių perimama informacija įvairiai veikė jo kūrybą. Inteligentija formavo žmonių tautiškumo nuostatas, uoliai skatino kurti, puoselėti Lietuvos valstybės tautinę simboliką, kvietė dėvėti tautinį rūbą. Kodėl lietuvių apranga buvo „konservatyvi“? – autorė tautinės aprangos savitumus sieja su visuomenės požiūriu į sąvokas „sava“ ir „svetima“, o į lietuvių kūrybą žvelgia istoriniu požiūriu. Kita vertus, stiprios miesto ir kaimo kultūros sąsajos veikė žmonių mentalitetą. Žmonėms ypatingai svarbus buvo Lietuvos kultūros paveldas. Autorė išsitingai parodo, „kaip miesto moterys grožisi kaimo žmonių menu, o kaimietės beatodairiškai seka miesto madomis“ – dr. Vida Savoniakaitė

Tyrimas parodė, kad tiriamuoju laikotarpiu lietuviai tiek tautinių rūbų ideologai, tiek jų dėvėtojai, tautinį drabužį suvokė skirtingai. Pirmieji, darydami įtaką visuomenei, stengėsi įtvirtinti savo individualias tautiškumo suvokimo nuostatas, antrieji pagal etninio stiliaus rūbus vertino jų dėvėtojo socialinį statusą arba patys juos dėvėdami siekė viešai pabrėžti savo patriotinį nusiteikimą, estetinį supratimą ir vietą visuomenėje. Taip tiriamuoju laikotarpiu Lietuvoje, kaip ir kitose to meto valstybingumą įgijusiose Rytų ir Vidurio Europos šalyse, kuriose gyventojų daugumą sudarė vienos tautybės gyventojai, iš estetinę ir socialinę funkciją turėjusios buitinės realijos kilęs tautinis drabužis, nepaisant jo formų įvairovės, buvo vienas iš tautiškumo simbolių, konsoliduojančių visus visuomenės sluoksnius ir žadinančių valstybinę pilietinę sąvoką – prof. Regina Irena Merkienė